

hadden? Hadden niet juist kleine mogendheden als Nederland onder verwijzing naar datzelfde Handvest van de Volkenbond dat Churchill noemde, getracht, het systeem van collectieve veiligheid leven in te blazen en hadden niet juist Frankrijk en Engeland, door te wijken voor de agressie van Japan, Italië en Duitsland, die collectieve veiligheid ondermijnd? Engeland lag aan de andere kant van de Noordzee; Churchill, vond men, had gemakkelijk praten. Kleine mogendheden als Nederland zouden evenwel, zo zij zich bij de Geallieerden aansloten, een Duitse invasie uitlokken onder omstandigheden waarin effectieve hulp van Frankrijk en Engeland op zijn best twijfelachtig was. 'Teveel verlangd', zette het *Algemeen Handelsblad* boven een afwijzend commentaar. 'Men heeft ons', schreef het blad,

'nooit werkelijke invloed gegeven op het verloop der 'grote Europese politiek' sedert Versailles. Men moet nu niet van ons vergen dat wij ons plotseling laten inschakelen, nu uit de wederzijdse fouten en wijvingen der anderen een vuurzee is ontstaan.'¹

De Tijd meende dat de Geallieerden geen enkele opdracht hadden om zich als zaakwaarnemers der kleine neutralen op te werpen², *De Maasbode* sprak van 'een onsympathieke rede', gehouden door een 'vaak hopeloos doordrivende patriot.'³ 'Selten', constateerde de Duitse gezant tevreden, 'dürften Äusserungen eines führenden ausländischen Staatsmannes eine derart einmütige und deutliche Zurechtweisung erfahren haben.'⁴

Tot die terechtwijzing kwam het ook op het Binnenhof.

Vier dagen nadat Churchill gesproken had, werd in de Eerste Kamer de begroting van buitenlandse zaken behandeld. Er was vrijwel geen spreker die niet de gelegenheid te baat nam om zich van het betoog van de Engelse minister te distancieren; menigeen wees daarbij op de fouten die bij de vrede na de eerste wereldoorlog gemaakt waren; het katholieke Kamerlid van Lanschot zei, dat 'een der oorzaken, zo niet de hoofdoorzaak van deze verschrikkelijke oorlog te zoeken is in Versailles'⁵ – een regeling waar Nederland part noch deel aan had. Frankrijk en Engeland waren, zei de voorzitter van de SDAP, Koos Vorrink, 'de hoofdschuldigen' voor het

¹ *Algemeen Handelsblad*, 22 jan. 1940. ² *De Tijd*, 23 jan. 1940. ³ *De Maasbode*, 22 jan. 1940. ⁴ Brief, 24 jan. 1940, van de Duitse gezant, Den Haag, aan het *Auswärtige Amt* (FO/SD, 203238-39). ⁵ Staten-Generaal, Eerste Kamer: *Handelingen 1939-1940*, p. 159. Minister van Kleffens hield diegenen die voortdurend over Versailles jammerden, terecht in zijn antwoord 'pro memorie' voor, 'dat hetgeen vóór 1918 bekend was geworden omtrent Duitse oogmerken in geval van een Duitse overwinning, weinig goeds beloofde.' (a.v., p. 173).